

Dr hab. Katarzyna Sygit, prof. US
Kierownik Katedry Promocji Zdrowia
Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia
Uniwersytet Szczeciński

Szczecin, dn.29.12.2018 r.

Szczecin, ul. Cukrowa 12, kod. 71-004; e-mail: katarzyna.sygit@usz.edu.pl, tel. +48 91 4443492

Recenzja

Rozprawy doktorskiej Pani **lek. med. Katarzyny Milcarz**, zatytułowanej:
*Bierne palenie, czynne oraz czynniki motywujące i bariery w zaprzestaniu palenia tytoniu
wśród osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym*
z Uniwersytetu Medycznego w Łodzi Wydziału Nauk o Zdrowiu.

Promotor pracy: prof. dr hab. Dorota Kaleta

Promotor pomocniczy: dr n. med. Łukasz Balwicki

Palenie tytoniu należy do najpoważniejszych współczesnych zagrożeń cywilizacyjnych. Wynika to zarówno z rozpowszechniania tego zjawiska, jak i strat ponoszonych z tego powodu przez społeczeństwo i gospodarkę światową. Obecnie na świecie pali 1,2 miliarda ludzi (w tym 1/3 ludności powyżej piętnastego roku życia). Chociaż w krajach rozwiniętych w ciągu ostatnich 20 lat obserwuje się tendencję malejącą (średnio około 20%), to globalna liczba wypalanych papierosów jest wciąż bardzo duża. Pomimo starań nakierowanych na ograniczenie nałogu, wciąż wzrasta liczba palaczy, głównie w krajach rozwijających się, szczególnie w grupach społecznych o niskim i średnim dochodzie w gospodarstwie domowym. Również prognozy na najbliższe dekady są pesymistyczne. Uważa się, że zdrowotne, ekonomiczne i społeczne skutki palenia tytoniu będą w najbliższych 15 latach jeszcze bardziej się potęgowały. Szacuje się, że do 2025 roku liczba palaczy na świecie będzie wynosić około 1,6 miliarda.

W Polsce pali papierosy obecnie około 29% dorosłej populacji, czyli około 9 mln ludzi. W ciągu ostatnich 30 lat w Polsce zaobserwowano stopniowe ograniczenie liczby wypalanych papierosów, jednak w ostatnich latach zaznaczyło się zmniejszenie tempa spadku częstości palenia wśród mężczyzn oraz zahamowanie trendu spadkowego u młodych, dorosłych kobiet. Analizując strukturę populacji osób palących pod kątem wykształcenia i statusu ekonomicznego wynika, że w krajach wysoko rozwiniętych, również w Polsce, ludzie ubodzy i niewykształceni wypalają więcej papierosów w stosunku do ludzi bardziej zamożnych i lepiej wykształconych. Cecha ta jest silniej zaznaczona wśród mężczyzn.

Palenie bierne stanowi również istotny i bardzo poważny problem. Palenie bierne jest trzecią po picciu alkoholu i aktywnym paleniu papierosów przyczyną zgonów możliwych do uniknięcia. Głównym miejscem narażenia na bierne wdychanie dymu tytoniowego jest środowisko domowe. Szacuje się, że liczba zgonów spowodowanych ekspozycją na dym tytoniowy w domach jest około dziesięciokrotnie wyższa w porównaniu do narażenia na ETS (Environmental Tobacco Smoke – Środowiskowy Dym Tytoniowy) jedynie w miejscu pracy.

Negatywne skutki ekspozycji na dym tytoniowy są zauważane zarówno wśród osób aktywnie, jak i biernie palących papierosy. Palenie tytoniu jest przyczyną wielu schorzeń. Na europejskiej liście dziesięciu najczęstszych przyczyn ciężkich zachorowań człowieka, palenie tytoniu znajduje się na drugim miejscu. Dym tytoniowy najczęściej powoduje schorzenia układu oddechowego. Nie tylko aktywne, ale również bierne palenie przyczynia się do wzrostu zachorowalności na choroby dróg oddechowych takich jak np. astma oskrzelowa, rak płuc, obturacyjna choroba płuc. Palenie tytoniu jest również istotnym czynnikiem rozwoju zmian miażdżycowych i zakrzepowych w naczyniach oraz nadciśnienia tętniczego czy choroby wieńcowej.

Mimo, iż przeprowadzono wiele badań dotyczących rozpowszechnienia palenia tytoniu w Polsce, nie przeprowadzono dotychczas na szeroką skalę badań dotyczących biernego palenia, palenia tytoniu, motywatorów i barier w zaprzestaniu palenia wyłącznie wśród osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji socjo-ekonomicznej.

Stąd też przedłożony do recenzji maszynopis rozprawy doktorskiej Pani lek. med. Katarzyny Milcarz, pt. *Bierne palenie, czynne oraz czynniki motywujące i bariery w zaprzestaniu palenia tytoniu wśród osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym* jest niezmiernie aktualny i społecznie ważny nie tylko z teoretycznego punktu widzenia, ale i praktycznego zwłaszcza wobec pilnej potrzeby działań ukierunkowanych na poprawę świadomości zdrowotnej społeczeństwa na temat negatywnych skutków zdrowotnych związanych z biernym paleniem tytoniu - zwłaszcza wśród osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji socjo-ekonomicznej.

Maszynopis rozprawy zawiera 123 strony tekstu o wymiarze A4. Układ pracy jest: przejrzysty, logiczny i interesujący. W strukturze pracy zamieszczono pięć powiązanych tematycznie części.

Piśmiennictwo wykorzystane w pracy liczy 124 pozycji literatury zarówno krajowej, jak i obcej. Piśmiennictwo zostało dobrane prawidłowo.

I. OCENA CZĘŚCI TEORETYCZNEJ PRACY

Obejmuje ona 7 stron tekstu, opracowana została na podstawie dostępnego przeglądu aktualnego piśmiennictwa krajowego i obcego. Doskonale wprowadza w problematykę pracy.

Od początku rozprawy wyczuwalna jest skłonność Autorki do przekazywania ważnych informacji w sposób uporządkowany i logiczny. Doktorantka z wnikliwością przedstawiła na podstawie przeglądu piśmiennictwa istotne zagadnienia wprowadzające czytelnika w problematykę rozprawy dot. szkodliwego wpływu palenia tytoniu na zdrowie człowieka.

Ta część rozprawy opracowana została z dużą wnikliwością i zasługuje na ocenę bardzo dobrą.

II. OCENA METODYKI BADAŃ

Metodyka rozprawy jest poprawna, gwarantująca osiągnięcie zamierzonego celu, którego była ocena częstości rozpowszechnienia palenia tytoniu, zainteresowania respondentów rzuceniem palenia oraz barier i czynników motywujących do zaprzestania palenia tytoniu wśród osób korzystających z pomocy społecznej z powiatu piotrkowskiego.

Badano także narażenie na środowiskowy dym tytoniowy, a także rozpowszechnienia dobrowolnego wprowadzania zakazu palenia tytoniu w domu respondentów wśród osób o niskim statusie socjo-ekonomicznym. Część badania stanowiła również analiza czynników predykcyjnych palenia czynnego, biernego tytoniu i zamiaru zaprzestania palenia.

Dane wykorzystane w bieżącej analizie zebrano w ramach projektu „Twoje serce- Twoim życiem” (program realizowany m.in. w powiecie piotrkowskim, który miał na celu zmniejszenie nierówności w zdrowiu wśród mieszkańców tego też powiatu).

Badanie zostało przeprowadzone w dwóch turach. W pierwszej turze wzięło udział w badaniu 1817 osób, zaś w drugiej 1668 respondentów. W pierwszym etapie badania przekrojowego (od października 2015 roku do lutego 2016 roku) badaniami objęto osoby dorosłe (kobiety i mężczyźni) w wieku 18-59 lat zamieszkałych w powiecie piotrkowskim i otrzymujących pomoc od lokalnej organizacji pomocy społecznej. W drugim etapie badania, którego wyniki obejmowały m.in. badanie czynników motywujących i barier do zaprzestania palenia przeprowadzono po roku. Druga faza badań została przeprowadzona w celu zebrania danych na temat potencjalnych zmian w stylu życia respondentów oraz poszerzenia wiedzy na

temat innych czynników, które mogą wpływać na wybrane zachowania zdrowotne, w tym na rzucenie palenia. Do zastosowanego narzędzia badawczego zostały włączone pytania związane z barierami i motywatorami do rzucenia palenia.

Drugie badanie ankietowe (od października 2016 roku do lutego 2017 roku) przeprowadzono na próbie generalnej osób dorosłych znajdującej się w trudnej sytuacji społeczno-ekonomicznej mających 18-59 lat, mieszkańców powiatu piotrowskiego, uprawnionych do korzystania z pomocy społecznej samorządu terytorialnego.

Na przeprowadzenie badania uzyskano zgodę Starosty powiatu piotrkowskiego oraz wszystkich respondentów. Przed rozpoczęciem badań uzyskano pozytywną opinię Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

Wyniki badań poddano wnikliwej i bardzo dobrej analizie statystycznej. Statystyczną analizę zebranych danych wykonano w statystycznym pakiecie komputerowym STATISTICA Windows XP w wersji 10.0 (StatSoft Polska Inc., Tulusa, OK, USA). Metodologię badań oceniam jako bardzo dobrą, a część statystyczną rozprawy jako modelową.

III. OCENA WYNIKÓW BADAŃ

Podstawą niniejszej rozprawy doktorskiej stanowią trzy oryginalne artykuły naukowe opublikowane w pełnej wersji w prestiżowych czasopismach z listy filadelfijskiej; stanowią one integralną część rozprawy:

1. **Milcarz K.**, Makowiec-Dąbrowska T., Bak-Romaniszyn L., Kaleta D. *Smoking Patterns and Smoking Cessation Willingness – A Study among Beneficiaries of Government Welfare Assistance in Poland*. International Journal of Environmental Research and Public Health, 2017, 14 (2):131.
2. **Milcarz K.**, Polańska K., Balwicki Ł., Makowiec-Dąbrowska T., Hanke W., Bak-Romaniszyn L., Kaleta D. *Perceived barriers and motivators to smoking cessation among socially disadvantaged populations in Poland*. International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health, 2018.
3. **Milcarz K.**, Bak-Romaniszyn L., Kaleta D. *Environmental Tobacco Exposure and Smoke-Free Rules in Homes among Socially-Disadvantaged Populationas in Poland*. International Journal of Environmental Research and Public Health, 2017, 14 (4):447; o łącznym Impact Factor = 5.569.

Badania zostały oparte na wiarygodnych, sprawdzonych narzędziach badawczych i obejmowały liczne grupy respondentów. Ponadto uzyskano wysoki wskaźnik partycypacji (response-rate na poziomie bliskim 50%) co jest atutem niniejszych badań i co pozwoliło na sformułowanie uprawnionych wniosków.

Zwraca uwagę niezwykle dbałość o teks, język, przejrzystość oraz logiczny układ pracy.

Dyskusję Autorka przeprowadziła w sposób dojrzały, interesujący, profesjonalny, porównując swoje wyniki badań z wynikami innych Autorów.

IV. OCENA WNIOSKÓW KOŃCOWYCH

Doktorantka przedstawiła osiemnaście wniosków wynikających z treści wyników badań, które w istocie są osiągnięciem rozprawy i wskazują na praktyczny charakter pracy, poza jej znaczeniem teoretycznym dla nauk medycznych.

W rozprawie na szczególną uwagę zasługują następujące wnioski, dotyczące:

1. Opracowania ukierunkowanych i skutecznych strategii, które powinny uwzględniać fakt, że ryzyko codziennego palenia jest istotnie skorelowane z poziomie edukacji. Powinno to przyczynić się do wzrostu częstości kampanii antytytoniowych wśród uczniów szkół podstawowych – podstawowy poziom edukacji jest zjawiskiem powszechnym wśród osób o niższych dochodach.
2. Wzmocnienia ustawodawstwa dotyczącego środowiska wolnego od dymu, jego egzekwowanie i przestrzeganie może zniechęcać palaczy do palenia i pomagać w utrzymaniu abstynencji tytoniowej.
3. Interwencji i programów edukacyjnych, które mogłyby być prowadzone przez ośrodki pomocy społecznej, oraz zwrócenie uwagi na potrzebę dalszych badań w celu zbadania tego obszaru.

Reasumując

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska przedstawia dużą wartość naukową teoretyczną i praktyczną. Została bardzo dobrze wykonana.

Stąd też rozprawę doktorską Pani lek. med. Katarzyny Milcarz, oceniam jako bardzo dobrą i wnoszę do Wysokiej Rady o **wyróżnienie pracy** podkreślając jej istotne walory jako ważnej pozycji dla nauk medycznych, wręcz modelowe:

- opracowanie statystyczne;
- dyskusję świadczącą o dojrzałości badawczej Doktorantki;
- swobodne poruszania się w literaturze przedmiotu;
- opublikowanie artykułów z uzyskanych wyników w prestiżowych czasopismach naukowych.

Uwagi recenzenta:

Recenzent nie wnosi uwag do ocenianej rozprawy.

Gratuluje Pani prof. dr hab. Dorocie Kalecie promotorstwa pracy, oraz Promotorowi pomocniczemu Panu dr n. med. Łukaszowi Balwickiemu - Doktorantki i tak wysoko ocenionej pracy.

*

*

*

Wniosek końcowy:

Przedstawiona do oceny praca doktorska upoważnia mnie do stwierdzenia, że Doktorantka opanowała warsztat badawczy w stopniu bardzo dobrym i wykazała się dociekliwością naukową, starannością w gromadzeniu materiałów i wykonaniu analiz.

Niniejszą rozprawę kwalifikuję ze względu na wysoką jej ocenę, znaczenie teoretyczne dla nauk medycznych, jak i praktyczne, ponadto: aktualność i potrzebę takich analiz – zaliczam więc rozprawę do prac wyróżniających się z tego zakresu.

Rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 z póź. zm.).

Dlatego proponuje Pani Dziekan prof. dr hab. n. med. Małgorzacie Wągorzkiej-Danilewicz i Wysokiej Radzie Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, o dopuszczenie Pani lek. med. Katarzyny Milcarz, do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

KIEROWNIK
Katedry Promocji Zdrowia
Wydział Kultury Fizycznej i Promocji Zdrowia
Uniwersytet Szczeciński
Katarzyna Sygit
dr hab. Katarzyna Sygit, prof. US